

САЛБИЙ ИЛЛАТЛАРДАН ХОЛИ, МАЪНАВИЯТЛИ ЁШЛАРНИ ТАРБИЯЛАШДА ОИЛАНИНГ РОЛИ

Назира Хамроева

А.Қодирий номидаги ЖДПУ “Педагогика таълими назарияси” кафедраси ўқитувчиси

Иброхимова Шодия

А.Қодирий номидаги ЖДПУ талабаси

Аннотация: Ёшлар ўртасида юзага келаётган қонунбузарлик ҳолатларининг таҳлили ва унинг олдини олиш бутун дунё илмий жамоатчилиги олдида турган долзарб муаммо бўлиб қолмоқда. Бу борада ёшларга оилада тарбия беришда ота-оналар ўта сергак, эътиборли бўлишлари лозим. Улар ёшлар ўртасидаги юзага келаётган қонунбузарлик ҳолатларининг олдини олишдаги ўрин беқиёс, буни ҳеч ҳам унутмаслигимиз керак.

Калит сўзлар: Ёшлар, салбий иллатлар, маънавият, оила, ота-она, қонунбузарлик, салбий хулқ, оила тарбияси, психологик муҳит.

Бугунги кунда ёшлар ўртасида юзага келаётган қонунбузарлик ҳолатларининг таҳлили ва унинг олдини олиш бутун дунё илмий жамоатчилиги олдида турган долзарб муаммолардан бири бўлиб қолмоқда. Бундай салбий иллатларни илмий таҳлил қилиш, унинг олдини олиш Янги Ўзбекистонимиз келажагини, моддий ва маънавий асосини белгилайди. Зотан, соғлом ахлоқли, етук маънавиятли ва маърифатли ёшларимиз келажаги Учинчи реннесанс пойдевори бўлмоғи лозим.

Иқтисодий жихатдан ривожланган мамлакатлар, шу жумладан мамлакатимиз ёшлари ўртасида жиноятчилик, гиёҳвандлик, ичкиликбозлик ва ўз жонига қасд қилиш каби жамиятимиз учун ёт бўлган салбий иллатларнинг камаймаётганлиги кўп жихатдан оилавий тарбияда йўл кўйилаётган нуқсон ва ҳатоларга боғлиқ бўлаётганлигини кузатишимиз мумкин. Республикаимизда бундай нохуш ҳолатларнинг ортиб бораётганлигига қарамасдан, бу муаммони ўрганишга етарлича эътибор берилмаяпти. Болалар ва ўсмирлар ўртасида содир этилаётган қонунбузарлик ҳолатларининг намоён бўлишида оилавий носоғлом психологик муҳитнинг ўрни, қонунбузар болаларнинг шахс ва индивидуал-психологик хусусиятлари, жиноятчилик хулқини келтириб чиқарувчи ижтимоий психологик омиллар бугунги кунда илмий жихатдан янад кўпроқ тадқиқ этилиши зарур бўлган соҳалигича қолмоқда.

Илмий манбалар таҳлили, тадқиқотлар ва кузатувларимизнинг натижаларидан маълум бўлишича тўлақонли бўлмаган, низоли, лоқайд, спиртли ичимликларга ружу қўйган оилаларда, наъмунали оилаларга нисбатан салбий хулқли болалар кўпроқ етишиб чиқаётганлиги кузатилмоқда. Бундай оилаларда тарбияланган болалар ва ўсмирлар хулқида ўжарлик, тажовузкорлик, қабихлик, текинхўрлик каби салбий ҳислатлар риводланган бўлади. Бундай болалар ва ўсмирлар хулқ оғишига психофизиологик жихатдан мойилликлари билан ажралиб туради.

Оиладаги салбий ахлоқий иқлим, нохуш моддий ва маънавий шарт-шароитлар, оила аъзолари ўртасидаги ўзаро носоғлом психологик муносабат, кўплаб оилаларнинг ажримга юз тутиши ва шу кабилар болалар ва ўсмирларда оғма хулқнинг келиб чиқишида асосий омиллар сифатида намоён бўлади. Шунингдек, оилада бола тарбиясига тизимли ёндошувнинг йўқлиги, шахслараро муносабатларда ота-оналарнинг болалар ва ўсмирларнинг ёш ва индивидуал-психологик, эмоционал ҳолатларини ҳисобга олмасликлари, турли вазифаларда тарбиявий, таъсир воситаларининг нотўғри қўлланилиши, болаларнинг

ота-оналар ва катталар назоратидан четда қолишликлари ҳам болалар ва ўсмирларда салбий хулқнинг келиб чиқишига таъсир кўрсатувчи омиллардан бири бўлиб ҳисобланади. Назоратдан четда қолган болалар ўзларини мустақил ҳисоблаб, кўнгиллари тусаяган ишни қилишга интиладилар. Бундай болалар кичик-кичик ўтиришларга, видеобарларга боради. Интернет тармоқларидаги жангари, ахлоқсиз ва бошқа салбий ҳолатларни кўришга мойил бўлади. Айрим қилиғи совуқ кимсаларга тақлид қилиб, ичишни, чекишни ўрганиб оладилар. Хўш, бундай хулқни ўзида намаён қила бошлаган болаларнинг эртага қонунбузарликка қўл уриб, катта-катта жиноятларни содир этмасликларига ким қафолат бера олади.

Болалар ва ўсмирлар ўртасида жиноятчилик хулқининг келиб чиқишига таъсир этувчи омиллар орасида кузатувларимиз натижаларига кўра “Болалар тарбиясининг ота-оналар ва бошқа кишилар томонидан ўз ҳолига ташлаб қўйишлик” омили энг юқори кўрсаткични ташкил қилади. “Ота-оналардан бирининг жамият ва ахлоқ нормаларига зид бўлган хулққа эга бўлишлиги” иккинчи ўринни эгаллаган бўлса, “Моддий ва маънавий шарт-шароитларнинг етишмаслиги”, “Ота-она ва катталарнинг болаларга нисбатан адолатсиз муносабатда бўлишлари” ва шу каби бир қатор омиллар кейинги ўринларни эгаллайди.

Хулоса қилиб айтганд, юқорида кўриб ўтганимиздек, болалар тарбиясининг ўз ҳолига ташлаб қўйилиши, улар фаолиятини назорат қилмаслик салбий ҳолатларнинг келиб чиқишида асосий омил ролини ўйнайди. Шу боисдан болаларга, айниқса ўсмирларга оилада тарбия бериш жараёнида ота-оналар ўта сергак, эътиборли, адолатли муносабатда бўлишлари ёшлар ўртасидаги юзага келаётган қонунбузарлик ҳолатларининг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга эканлигини ҳеч ҳам унутмаслигимиз керак.

Биз кузатишларимиздан келиб чиқиб болалар ва ўсмирлар ўртасида юзага келаётган салбий ҳолатларнинг олдини олишда оилавий тарбияда қуйидагиларга эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз:

- Оилада энг аввало соғлом психологик муҳитни яратиш;
- Оилада болалар тарбиясини ўз ҳолига ташлаб қўймаслик;
- Оилавий муносабатларда болалар билан мулоқотга киришишда уларнинг ёш ва индивидуал психологик хусусиятларини ҳисобга олиш ўта зарур.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Хидоятлов, Р., Ҳакимов, О., & Исақобулов, Р. Ю. (2016). Духовная просвещенность руководителя: проблемы и их решения. *Молодой ученый*, (7-2), 96-99. вации”. Тошкент 22 апреля 2021г.
2. Хидоятлов, Р., & Тўхтаев, З. (2022). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ НОВОЙ УЗБЕКСКОЙ ЭКОНОМИКИ. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 35.
3. ХИДОЯТОВ, Р. (2023). МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА МУҲИМ ОМИЛ.